НОХЧИЙН МЕТТАН ОЛИМПИАДА – 10 КЛАСС

Леррина, ойла а еш, еша текст

Цхьа хан яьлча Пет1аматан елхар лаг1делира. Меллаша хьалаг1аьттина, шен чамда а эцна, жаг1ин тог1ех чекх а яьлла, боьрах хьалабоьдучу готтачу новкъа хьалайолаелира иза. Тийна лаьттара аьхкенан декхначу динан 1алам. Пет1аматана гуттар а дуьхьал

лаьттина сурт дара х1ара. Д1о лаьтта бежнаш т1ехь дежа Горга дукъ. Жима бер долуш дуьйна кхуза эсий а, гезарий а яжо леллера Пет1амат шен воккхачу вешийца Жабраилца. **Дагаоьхура шаьш шайн деца буг1аний ворда а южий кхуза дечиг да эхар. Цунна т1ехьа геннахь хала къаьста баххьаш къегош лаьтта башлам. Дагадеара Пет1аматана ша шен дега дина хаттар Дада и малх ц1е санна бовха ма бу т1аккха и ша т1ехьа лечкъича цу лам т1ера ло даша х1унда ца до цо аьлла. Дас вела а вела элира Малх чубузучу хенахь шел мало. Цундела ца дашадо кх. Пурх д1абоьдучу нийсачу ураме ма- елли йоьхна йисира Пет1амат.** Цхьа а ц1а цунна девзаш дацара. Нийсачу мог1арехь хьалах1иттинера лекха, даккхий, еттинчу кибарчигийн керла ц1енош. Массарна а хьалхахьа бохург санна йина хаза керташ, даккхий кевнаш. «Во, Везан Дела, ма ирсе дахар ду-кх кхаьргахь дерг, жолам шу!». Дозаллех дуьзира Пет1аматан дог. Меллаша д1айоьдура иза, наг-наггахь чуй арий лелхаш бераш доцург, цхьа а воккханиг воцчу, бесачу урамехула. «Мила кхета техьа дуьхьал? Евзар юй-те со цхьанна а?» - т1аьхь-т1аьхьа детадала доладелира дог.

___Керла кир тоьхна, хаза басарш хьаькхна, х1умма а тишдалаза лаьттара хьалхахьа чекх яллалц уче а йолуш, иза жима йолуш, дина хилла ц1енош.____ Саца а сецна сада1а ца х1уттуш, йог1ура иза хьацарша а юьзна, йоккха, еза чамда а айъина.___Ц1еххьана зудчун болар лаг1делира: цунна девзира шайн ц1енош.

(С-Хь. Нунуев«Даймехкан мукъамаш»)

1.Текстехь нийсаяздаран г1алаташ схьалаха. Яздан ма-деззара, схьаязде и дешнаш.

____

____

____

2. 2-чу абзацера предложенийн рог1алла нисъе (х1ора предложенина хьалха (сиз хьаькхначохь) даладе цуьнан рог1аллин терахь).

Жоп: ___________________________________

3. Билгалъяьккхинчу кийсикехь дог1у сацаран хьаьркаш дахка.

4. Буьззина синтаксически таллам бе предложенина:

Ц1еххьана зудчун болар лаг1делира: цунна девзира шай ц1енош.

(____

____)

5. Совнаха долу дош билгалдаккха. Дийца, х1унда лерина ахь и сов.

1) елхар, эхар, хаттар, болар, дахар;

2) хьалайолаелира, хьалаг1аьттина, хьалабоьдучу, хьалах1иттинера.

____

____

____

6.Оьрсийн матте гочде дешнаш а, дешнийн цхьаьнакхетарш а:

1) боьра – ____

2)пурх – ____

3)баххьаш къегош лаьтта–____

____

4) башлам – ____

5) эсий а, гезарий а яжо – ____

7. «Дукъ» бохучу дешан кхо маь1на ду (шиъ нийса а, цхьаъ т1едеана а). Х1ора маь1ница дог1у цхьацца масал даладе лахахь (нохчийн а, оьрсийн а маттах пайда а оьцуш):

1.____

2. ____

3. ____

Билгалдаккхар:масалш тайп-тайпана дало тарло, коьртаниг уьш маь1ница нийса дог1уш хилар ду.
8. Схьаязде текста юкъара дукхаллин терахьехь ца лела ц1ердешнаш.
Жоп: ____

9. Схьаязде текста юкъара чолхе куцдешнаш:
Жоп: ____

____

10.Фонетически таллам бе дешнашна:
Кхераелира, яьлла.

11.Легаде дешнаш: ***кевнаш, пурх:***

____

____

____

______

12. Текста юкъара схьа а лахий, схьаязде:
1)лаамаза а, лааме а кепера билгалдош -

____

2) цхьаллин а, дукхазаллин а кепера хандош –

____

13.Дешан х1оттамца талла дешнаш, дийца церан кхолладаларан некъах.
Чекхъяллалц, тишдалаза.

____

____

____

14.Антонимаш ялае кху дешнашна:
геннахь - ________________________, хаттар –________________________, тийна– ___________________________, ирсе – _________________________, еттина - __________________________.

15. Стенах олу лексика? Маса дакъа ду лексикологи?

---

16. Стенах олу омонимаш? Даладе масалш.

____

____

17. Д1айазде терахьдешнаш дешнашца: 1967, 209, 85, 45, 2022.

____

____

18. Яста (расшифруйте) лингвистически терминийн анаграммаш, совнаха йолу термин билгалъяккха. Дийца, х1унда лерина ахь и сов? *Носимин, неофтика,дираус, рахамиз,адикелт .*

____

____

19. Чекхдаха кицанаш, аларш:
Уггаре ерстина х1ума – ______________, *уггаре токхе х1ума –* ___________.
Бепиг, туьхий даа, ткъа ____.
Дийцича цакхеттарг – ____.
20. Текста юкъара №1 йолчу предложенин грамматически лард схьаязъе.

____

21. Т1адамийн метта дог1у дешнаш а далош, т1едуза ч1аг1делла цхьаьнакхетарш.
______________ нег1ар ца тухуш.
___________________ малх баьлча.

22. Нохчийн меттан алфавитехь мукъа аьзнаш билгалдеш маса мукъа элп ду?

____

23. Интонологи стенах олу?

____

24. Нохчийн орфографин маса дакъа ду?

____
____
____
_____

25. Дукхаллин терахьехь д1аязде х1ара дешнаш:
Ботт –
Исс –
Балл –